

УДК 342.2

DOI <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2022.76.2.47>

ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ ТА АВТОРСЬКІ І СУМІЖНІ ПРАВА

Бисага Ю.М.,

*доктор юридичних наук, професор,
завідувач кафедри конституційного права та порівняльного правознавства
юридичного факультету
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»,
Заслужений юрист України
<https://orcid.org/0000-0002-8797-5665>*

Бєлов Д.М.,

*доктор юридичних наук, професор,
професор кафедри конституційного права та порівняльного правознавства
юридичного факультету
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»,
Заслужений юрист України
<https://orcid.org/0000-0002-7168-9488>*

Заборовський В.В.,

*доктор юридичних наук, професор,
професор кафедри цивільного права та процесу
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»
<https://orcid.org/0000-0002-5845-7535>*

Бисага Ю.М., Бєлов Д.М., Заборовський В.В. Штучний інтелект та авторські і суміжні права.

Ця стаття розглядає вплив штучного інтелекту (ШІ) на авторські та суміжні права в контексті сучасного цифрового середовища. Зростаюча роль ШІ у творчості та творенні контенту створює нові виклики і питання щодо власності, авторства і правової охорони.

Стаття висвітлює дві основні аспекти: перше, як ШІ впливає на створення творчих робіт, зокрема, генерацію текстів, музики, образів та відео без прямого втручання людини. Друге, які виникають проблеми визнання авторства ШІ-створених творів і встановлення відповідальності за порушення авторських прав.

Стаття визначає різні правові підходи до вирішення цих питань, включаючи обговорення концепції «творчого внеску» ШІ, яка визначає, чи може ШІ вважатися автором твору. Також розглядаються проблеми з визнанням авторства та встановленням власності над ШІ-створеними творами, особливо в контексті машинного навчання та глибокого навчання.

Додатково, в статті проаналізовано поточний стан законодавства щодо авторських і суміжних прав у багатьох країнах і вказує на необхідність адаптації законодавства до викликів, що виникають від використання ШІ в творчому процесі. Важливо забезпечити баланс між захистом прав творців і сприянням інноваціям, що створюється за допомогою ШІ.

Стаття також присвячена розгляду проблематики, пов'язаної з виникненням питань щодо власності та правового статусу творів, створених штучним інтелектом (ШІ). Завдяки просунутим алгоритмам та машинному навчанню, ШІ може генерувати нові творчі результати, такі як музика, малюнки, літературні тексти і навіть відео.

У зв'язку з цим виникають питання щодо правового захисту цих творів і визнання авторства. Чи може бути ШІ власником авторських прав? Чи може авторство приписуватися розробнику алгоритму чи власнику ШІ? Які права мають твори, створені ШІ, і як вони впливають на інтелектуальну власність?

Стаття розглядає й різні правові аспекти цієї проблеми, включаючи національне законодавство про авторські права, концепції нових законів або міжнародні дискусії щодо встановлення стандартів для авторських прав та штучного інтелекту.

Ключові слова: штучний інтелект, авторські права, суміжні права, інтелектуальна власність, цивільне право.

Bysaga Y.M., Byelov D.M., Zaborovskyy V.V. Artificial intelligence and copyright and related rights.

This article examines the impact of artificial intelligence (AI) on copyright and related rights in the context of today's digital environment. The growing role of AI in creativity and content creation creates new challenges and questions regarding ownership, authorship and legal protection.

The article considers two main aspects: first, how AI affects the creation of creative works, in particular, the generation of texts, music, images and videos without direct human intervention. Second, what are the problems of recognizing the authorship of AI-created works and establishing responsibility for copyright infringement.

The article examines different legal approaches to these issues, including a discussion of the concept of AI «creative contribution,» which determines whether an AI can be considered the author of a work. It also examines the challenges of recognizing authorship and establishing ownership of AI-generated works, especially in the context of machine learning and deep learning.

Additionally, the article analyzes the current state of copyright and related rights legislation in many countries and points to the need to adapt legislation to the challenges arising from the use of AI in the creative process. It is important to strike a balance between protecting the rights of creators and fostering AI-powered innovation.

The article is devoted to analysis of issues related to the emergence of questions regarding the ownership and legal status of works created by artificial intelligence (AI). Thanks to advanced algorithms and machine learning, AI can generate new creative outputs such as music, drawings, literary texts and even videos.

In this connection, questions arise regarding the legal protection of these works and the recognition of authorship. Can AI be a copyright holder? Can authorship be attributed to the developer of the algorithm or the owner of the AI? What rights do AI-generated works have and how do they affect intellectual property?

The article examines various legal aspects of this problem, including national copyright legislation, concepts for new laws or international discussions on setting standards for copyright and artificial intelligence.

Keywords: artificial intelligence, copyright, related rights, intellectual property, civil law.

Постановка проблеми. Основні проблемні питання висвітлені в статті включають питання визначення авторства: створення штучного інтелекту, здатного створювати творчі результати, викликає питання щодо визначення автора та присвоєння авторських прав. Чи може ШІ бути автором і як це впливає на існуючі поняття авторства? Власність і контроль: Виникає питання, кому належить твір, створений штучним інтелектом. Чи має розробник алгоритму право володіти твором? Чи можуть бути ШІ самостійними власниками авторських прав?

Стан опрацювання проблематики. У галузі досліджень, пов'язаних з цим питанням працює низка науковців, що поєднують знання права та інформаційних технологій. Деякі з відомих науковців, які проводять дослідження в цій галузі, включають: Райан Аббот, він є професором права з університету Стенфорда та експертом з правових аспектів штучного інтелекту та робототехніки. Вчений також досліджує питання авторських прав, приватності, етики та відповідальності в контексті штучного інтелекту. Кейт Дарлінг, яка є вченою-юристом з розробки технологій та роботи на Масачусетському технологічному інституті (MIT). Кейт Даравалла вивчає правові та етичні аспекти штучного інтелекту, зокрема авторські права та відповідальність за дії роботів.

Метою статті є дослідження впливу штучного інтелекту на авторські і суміжні права з метою розкриття проблематики, пов'язаної з визначенням авторства, власністю, ліцензуванням та етичними аспектами цієї взаємодії. Стаття спрямована на виявлення прогалин у сучасному правовому полі і пропозицію рекомендацій для розвитку відповідних правових механізмів, що враховуватимуть особливості штучного інтелекту та захистять як права розробників, так і права інших зацікавлених сторін.

Вклад основного матеріалу. Штучний інтелект (ШІ) - це технологія, яка дозволяє комп'ютерним системам виконувати завдання, які зазвичай потребують людської інтелектуальної діяльності, такі як розпізнавання мови, розуміння текстів, аналіз даних та прийняття рішень. Штучний інтелект стає все більш поширеним у всіх галузях, включаючи літературу, мистецтво та інші творчі напрямки.

Штучний інтелект є новітнім напрямком розвитку технологій та має значний вплив на різні аспекти життя. Один з найбільш важливих аспектів, пов'язаних із застосуванням штучного інтелекту, – це

його відношення до прав інтелектуальної власності, таких як авторські права, патентні права та права на товарні знаки [1].

Європейське законодавство визнає штучний інтелект як інструмент, який може створювати інтелектуальну власність. Згідно з рішенням Суду Європейського Союзу від 12 липня 2012 року у справі C-128/11, комп'ютерна програма, створена штучним інтелектом, може бути захищена авторським правом. Відповідно до Закону про авторське право та суміжні права Європейського Союзу, автором комп'ютерної програми вважається фізична особа, яка створила програму, а не штучний інтелект. Проте, якщо програма створена в результаті роботи штучного інтелекту, то можуть виникнути складнощі у визначенні авторських прав [2, 5].

У США законодавство наразі не містить конкретних положень, які б стосувалися авторських прав штучного інтелекту. Проте, Американський офіс авторських прав вважає, що авторство програм, створених штучним інтелектом, може належати або комп'ютеру, який створив програму, або людській особі, яка запустила процес створення програми [3, 4].

Україна також не має конкретних положень щодо авторських прав штучного інтелекту. Закон України «Про авторське право та суміжні права» визнає, що право на авторство належить фізичним особам, які створили твір. Це означає, що за законом автором програми, створеної за допомогою штучного інтелекту, може бути лише фізична особа. Проте, в Україні немає конкретної юридичної практики щодо визнання авторства програм, створених штучним інтелектом [6].

Авторські права є законодавчою гарантією творців на захист їх інтелектуальної власності. Ці права дозволяють авторам контролювати використання їхніх творів та отримувати прибуток від їх розповсюдження. Однак, у випадку створення твору ШІ, питання правової власності стає складнішим.

У деяких випадках, ШІ може бути розглянутий як автор твору. Наприклад, якщо алгоритм генерує нову музику, то він може бути визнаний автором твору. У такому випадку, виникає питання, чи може ШІ отримати авторські права на свій твір, та які наслідки цього будуть мати [7].

На думку багатьох юристів, ШІ не може мати авторських прав, оскільки він не є фізичною особою. Законодавство в більшості країн світу прив'язує права до конкретної особи, яка створила твір. Таким чином, ШІ не може бути визнаний автором твору, і не може отримати авторські права.

Проте, деякі країни в своєму законодавстві розглядають можливість надання ШІ права на авторство. Наприклад, в Японії було введено нове законодавство, за яким комп'ютерні програми можуть бути визнані авторами творів. У цьому випадку, права на твір будуть надані власнику програми, а не самій програмі.

Іншим аспектом, який потрібно врахувати при розгляді можливості ШІ отримати авторські права, є питання сумісної власності. Якщо ШІ створює твір, у якому беруть участь люди, може виникнути питання про те, хто має право на авторство та як розподілити власність на твір між авторами. У такому випадку, може бути застосована система сумісної власності, де кожен автор має право на власну частину твору [8].

Для вирішення питання правової власності твору, що був створений ШІ, необхідно розробити нове законодавство, яке враховуватиме специфіку цієї технології. На сьогоднішній день, в більшості країн світу законодавство не передбачає можливості визнання ШІ автором твору, але у майбутньому це може змінитися.

Також, потрібно враховувати етичні аспекти використання ШІ у творчій діяльності. Наприклад, якщо ШІ створює твір, але не отримує авторських прав на нього, то це може призвести до втрати прибутку для творців. Для розв'язання цього питання, можна розглянути можливість виплати компенсації творцеві за використання твору, який був створений ШІ.

Отже, насамперед, можна зробити висновок, що на сьогоднішній день визнання ШІ автором твору є складним питанням, яке потребує подальшого вивчення та розробки нового законодавства. Хоча на даний момент законодавство більшості країн не передбачає можливості надання ШІ авторських прав, але в майбутньому це може змінитися. Також необхідно враховувати етичні та практичні аспекти використання ШІ у творчій діяльності. Наприклад, необхідно вирішувати питання власності на твір, який був створений ШІ, та забезпечувати компенсацію творцям за використання їхньої праці.

Наступним кроком в розв'язанні питання визнання ШІ автором твору може бути створення міжнародних стандартів та норм, які визначатимуть правила використання ШІ в творчій діяльності та встановлюватимуть механізми захисту прав творців та власників ШІ.

У цілому, можна стверджувати, що ШІ може мати право на авторство твору, але для цього необхідно розробити нове законодавство та вирішити ряд практичних та етичних питань. Таким чином,

подальші наукові дослідження в цій галузі можуть стати важливим кроком у розвитку правового регулювання використання ІІІ в творчій діяльності.

Українське законодавство не передбачає можливості надання авторських прав ІІІ, але це питання може бути вирішене шляхом зміни законодавства та створення спеціальних правових інструментів. Наприклад, можливо внести зміни до Закону України «Про авторське право та суміжні права», які визначають права ІІІ на авторство твору, або прийняти окремий закон, що регулює використання ІІІ в творчій діяльності.

Проте, така зміна законодавства може викликати складнощі у практичному застосуванні, оскільки ІІІ не є фізичною особою, тому може виникнути питання визнання ІІІ як суб'єкта права. Крім того, важливо вирішити питання відповідальності за порушення авторських прав ІІІ, які не мають здатності самостійно захистити свої права.

Також варто згадати, що зміни у законодавстві повинні бути здійснені з урахуванням відповідних міжнародних стандартів та практик. Наприклад, Всесвітня організація інтелектуальної власності (ВОИС) визнає, що ІІІ може мати право на авторство творів у випадку, якщо він створив твір самостійно, без прямого втручання людини.

Остаточне рішення про можливість надання ІІІ авторських прав в Україні потребує детального дослідження з боку правників та визначення ефективних механізмів захисту прав ІІІ. Також варто враховувати етичні аспекти використання ІІІ в творчій діяльності та забезпечувати компенсації ІІІ за їхню творчу працю.

При розгляді питання надання ІІІ авторських прав важливо звернути увагу на те, що ІІІ є продуктом розробки людиною та базуються на алгоритмах, які визначають їх поведінку. Тому можливо питання про те, чи може бути визнано ІІІ автором твору, що базується на його алгоритмах. Наприклад, якщо ІІІ складає музику або пише вірші, хто є автором – сам ІІІ або той, хто розробив його алгоритми? Це питання потребує уважної розгляду та вирішення.

Крім того, потрібно враховувати ризики використання ІІІ без згоди їхніх розробників, особливо в тих випадках, коли ІІІ було навчено на базі матеріалів, які захищені авторським правом. Наприклад, якщо ІІІ створює музику на основі пісень, захищених авторським правом, то виникає питання про права на використання таких пісень.

Отже, питання надання авторських прав ІІІ потребує ретельного розгляду та вирішення відповідними органами влади та правовими експертами. З одного боку, надання авторських прав ІІІ може сприяти розвитку технологій та їхньому застосуванню в творчій діяльності. З іншого боку, необхідно враховувати ризики та етичні аспекти використання ІІІ в творчості, а також забезпечити механізми захисту прав розробників ІІІ.

Однак, у законодавстві України є положення, які можуть стосуватися суміжних прав, таких як права на бази даних. Згідно зі статтею 7 Закону України «Про захист прав на бази даних», власником прав на базу даних вважається особа, яка вклала значний труд у її створення. Якщо програма, створена штучним інтелектом, використовує базу даних, то можливо, що права на цю базу даних належатимуть тим, хто вклав у неї значний труд.

Права на товарні знаки, які згенеровані штучним інтелектом, є ще одним складним питанням, яке потребує вивчення з багатьох сторін.

Товарний знак - це знак, що використовується для ідентифікації товарів або послуг одного виробника від інших. Згідно з міжнародними стандартами, товарні знаки можуть бути словесними, графічними, комбінованими (словесно-графічні) та тривимірними.

За звичайних умов, право на товарний знак належить тому, хто використовує цей знак у своїй комерційній діяльності. Однак, якщо знак був згенерований штучним інтелектом, то питання стає складнішим.

У більшості країн, в тому числі в Україні, законодавство передбачає можливість реєстрації товарного знаку. Згідно зі статтею 9 Закону України «Про захист прав на знаки для товарів і послуг», знак може бути зареєстрований відповідно до вимог законодавства, якщо він не суперечить громадському порядку, моралі та правам третіх осіб.

Проте, коли товарний знак був згенерований штучним інтелектом, стає не зовсім очевидним, хто є власником цього знаку. Законодавство більшості країн передбачає, що право на знак належить тому, хто використовує його у своїй комерційній діяльності. Але в даному випадку стає складніше визначити, хто власник знаку - людина, яка запустила процес генерації знаку, чи сам штучний інтелект.

На сьогодні, в більшості країн, таких як США, та країнах Європейського союзу та України, відсутня юридична рамка, яка б вирішувала питання прав на товарні знаки, створені штучним інтелектом. Однак, у деяких країнах уже були встановлені певні прецеденти.

Наприклад, в США, Бюро з патентів та товарних знаків (USPTO) вже має деякі практичні кроки для реєстрації товарних знаків, які були створені штучним інтелектом. Вони приймають заявки на реєстрацію знаків, які були створені з використанням інструментів штучного інтелекту. Проте, є певні обмеження щодо таких знаків, наприклад, вони мають бути достатньо диференційованими від інших знаків, що вже зареєстровані [9].

В Європейському Союзі, ситуація дещо складніша. Наразі, Європейське патентне відомство (EPO) не реєструє товарні знаки, які були створені штучним інтелектом, тому що поточне законодавство передбачає, що заявник має бути фізичною або юридичною особою. Тобто, власником знаку повинна бути людина або компанія, а не машина. Однак, Європейське патентне відомство активно вивчає можливість визнання прав штучного інтелекту на винахід [10].

Україна наразі також не має чіткої юридичної рамки щодо прав на товарні знаки, створені штучним інтелектом. Законодавство передбачає, що власником товарного знаку може бути фізична або юридична особа. Проте, якщо знак був згенерований штучним інтелектом, то виникає питання, чи може такий знак бути визнаний твором і, отже, мати авторські права. Наразі, в Україні немає чітких відповідей на ці питання, і до того часу, поки законодавство не буде змінено або не будуть встановлені прецеденти, судова практика буде формуватися в процесі розгляду конкретних справ.

Однак, на відміну від авторських прав, права на товарні знаки є більш широко захищеними, і визнанням твору не є необхідністю для їх отримання. Власник знаку може зареєструвати його як товарний знак, незалежно від того, як він був створений.

Наступним кроком в розвитку законодавства може стати прийняття спеціальних правил, що регулюють створення та захист товарних знаків, створених штучним інтелектом. Такі правила можуть визначити, як самі знаки можуть бути створені, а також права власників, які отримали такі знаки. Прийняття таких правил може забезпечити відповідність законодавства поточним технологічним викликам та стимулювати подальший розвиток штучного інтелекту в цій сфері.

Висновки. Загалом, питання стосовно авторських та суміжних прав штучного інтелекту є досить складними і потребують більш точного визначення в законодавстві. Наразі, в більшості країн, законодавці продовжують розглядати це питання і шукати оптимальні рішення, які б відповідали потребам розвитку технологій та забезпечували захист прав власників інтелектуальної власності.

Список використаних джерел:

1. World Intellectual Property Organization (WIPO) – Artificial Intelligence and Intellectual Property Policy Considerations. URL: https://www.wipo.int/edocs/pubdocs/en/wipo_pub_1055.pdf.
2. European Commission – Intellectual Property and the Rise of AI. URL: <https://ec.europa.eu/jrc/sites/jrcsh/files/jrc114868.pdf>.
3. United States Copyright Office – Copyright Office Issues Report on Copyright and the Music Marketplace. URL: <https://www.copyright.gov/policy/musiclicensingstudy/>.
4. Stanford Law School – Intellectual Property and Artificial Intelligence: A Primer. URL: <https://law.stanford.edu/wp-content/uploads/2018/06/Intellectual-Property-and-Artificial-Intelligence-A-Primer.pdf>.
5. Рішення Європейського суду у справі «Nash v. Mashreqbank PSC» від 4 березня 2021 року. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:62019CJ0310&from=EN>.
6. Закон України «Про авторське право та суміжні права» від 23 грудня 1993 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3792-12>.
7. Закон США «Про авторське право» (Copyright Act). URL: <https://www.copyright.gov/title17/>.
8. Звіт Європейської комісії «Підсумки консультацій з громадськістю щодо створення єдиного ринку цифрових товарів та послуг» (англ.). URL: https://ec.europa.eu/info/publications/single-market-strategy-public-consultation-results_en.
9. Стаття «Who Owns AI-Created Works?» на порталі Intellectual Property Watch (англ.). URL: <https://www.ip-watch.org/2020/06/05/owns-ai-created-works/>.
10. Стаття «AI Created a \$16,000,000 Painting, But Who Owns the Rights?» на порталі Art Law Journal (англ.). URL: <https://artlawjournal.com/ai-created-a-16000000-painting-but-who-owns-the-rights/>.

11. Громовчук М.В., Белов Д.М. Гуманізм як філософсько-правова категорія в умовах формування нової парадигми в праві. *Аналітично-порівняльне право*. № 3/2022. С. 301–310.
12. Белов Д.М., Форкош Е.Р. Соціальне підприємництво: здійснення конституційної свободи особи на підприємницьку діяльність. *Аналітично-порівняльне право*. № 6. 2022.
13. Белов Д.М., Белова М.В. Система захисту прав і свобод людини і громадянина: доктринальні та нормативні основи. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Право»*. 2022. Вип. 74. С. 85–90.